

Ağaçta Oklu

Kirpi Var!...

Herhangi bir kır gezisinde ya da doğa yürüyüşünde olduğunuzu düşünün. Çevrenizi inceliyorsunuz. Küçük çalılar, çimenlik bir alan, tek tük kuş sesleri var. Birden karşınıza sırt kısmında büyük dikenleri olan, koyu kahverengi, köpek boylarında ve paytak paytak yürüyen, bir hayvan çıkıyor. Sizinle karşılaşmayı o da beklemediğinden hızlı bir biçimde yanınızdan uzaklaşıp ağaca tırmanıyor. Bu hayvanın ne olduğunu merak ettiniz ve tahminler yapmaya başladınız. Sırtlarındaki dikenlerden dolayı bir derisi-dikenli olabilir mi? Ancak, denizkestanesi, denizyıldızı gibi türleri olan derisidikenlilerin tümü denizlerde yaşar. Domuza da benziyor. Ancak domuzun da dikenleri olmaz. Üstelik o çok küçük bir hayvan da değil. Peki, bu hayvan ne? Bu, çok sık karşılaşılmayan bir tür memeli. Memelilerin de kemirici grubundan. Sırtında bulunan oka benzeyen dikenlerden dolayı "oklu kirpi" deniyor. Bilinen kirpilerden en büyük farkı, otçul olmaları. Çünkü diğer kirpiler etçildir. Şimdi oklu kirpilerin nerede ve nasıl yaşadıklarını, nasıl ürediklerini ve bazı davranış özelliklerini inceleyelim...

Nerede Yaşıyorlar?

Oklu kirpiller Afrika, Hindistan, Nepal, Akdeniz ülkeleri kıyıları başta olmak üzere, dünyanın birçok yerinde bulunurlar. Yaşam ortamı olarak da ormanlık alanlar, çayırliklar, çöller gibi çok farklı ortamları seçerler. Bu nedenle hayvanbilimciler, oklu kirpilerin uyum becerilerini yüksek olarak kabul ederler. Bu durum, onların değişen çevre koşullarına kolayca uyum sağladıklarını gösterir. Ülkemizde yaşayan oklu kirpilerse, insanların yaşamadığı fundalık ve meşelik gibi çalılık alanlarda bulunurlar. Çok soğuk iklimlerde yaşayamayan oklu kirpiler, daha çok Akdeniz ikliminin etkili olduğu ılıman yerlerde bulunurlar. Oklu kirpiller çok su içtiklerinden, su kenarlarındaki çayırliklarda bulunurlar. Bazı durumlarda suya girip yüzebilirler. Oklu kirpilerin kemirici olduklarından söz etmiştik. Bunlar da çoğu kemirici gibi yuvalarını toprakaltına yaparlar. Yumuşak topraklarda çapı 30 – 40 cm, boyu da 2 - 3 metre olan bir tünel kazarlar. Bu tünelin sonunda, 50 – 60 cm yüksekliğinde 100 – 150 cm genişliğinde bir odacık bulunur. İşte burası, oklu kirpinin gündüzleri dinlendiği, yavruladığı ve barındığı yuvasıdır. Bu yuvada genellikle tek olarak yaşarlar.

Bir oklu kirpiyle karşılaştığınızda onu ürkütmemeye çalışın. Bir süre sonra kendisi uzaklaşacaktır.

Hoşgeldin Bebek Kirpi!

Oklu kirpiller nisan ayında çiftleşirler. Yaklaşık 70 günlük bir gebelik döneminden sonra yavrular dünyaya gelir. İlk doğduklarında sırtlarındaki dikenlerin anneye zarar verebileceğini düşünebilirsiniz. Ancak, böyle bir durum gerçekleşmez. Yavrular doğduklarında dikenleri çok yumuşaktır. Böylece annelerine zarar vermeden doğarlar. Dikenleri daha sonra sertleşir. Yavru oklu kirpinin doğduktan sonra annesinin korumasına ve bakımına gereksinimi olur. Birkaç hafta boyunca anne sütüyle beslenen yavru, daha sonra annesinin yediği yiyeceklerden yemeye başlar. Anne yavruya göstererek öğretir. Dünyaya yeni gelen yavru oklu kirpi, ilk olarak ayakta durmayı öğrenir. Gece etkin olduklarından gözleri çok küçüktür. Dolayısıyla görme becerileri çok gelişmiştir. Ancak, koku alma ve duyma becerileri iyi değildir. Ayakta durmayı öğrenen oklu kirpi, annesiyle birlikte yiyecek bulmaya ve ağaçlara tırmanmaya başlar. Anne oklu kirpi, bunların tümünü yavrusuna göstererek öğretir. Yavrular da büyük bir heyecanla ağaçlara ve dallara tırmanırlar. Bu tırmanmalar sırasında bazen düşerler. Ancak, sağlam deri yapıları nedeniyle hiç yaralanmazlar. Yalnızca yavrular değil, yetişkinler de ağaçlardan düşebilir ve onlar da hiç yaralanmaz. Tırmanma becerilerini, ön ve arka ayaklarındaki tırmanmaya uygun pençeleri sayesinde yaparlar. Bunun yanında kuyruklarını da tırmanmada kullanırlar. Bunu yaparken, önce ayaklarındaki pençelerle ağacın dalına iyice tutunurlar.

Oklu kirpilerin Kuzey Amerika'da yaşayan kuzenleri, "Kuzey Amerika oklu kirpileri", akrabalarına göre biraz farklı yapıda olur. Bunların derilerindeki dikenler, daha ince ve daha çok sayıdadır. Yetişkin bir Kuzey Amerika oklu kirpisinin 0,2 cm kalınlığında, 7 - 8 cm uzunluğunda, 30.000 kadar bulunur. Bunlar akrabalarından farklı olarak çok soğuk iklimlerde de yaşayabilirler. Gebelikleri de daha uzun olup yaklaşık yedi ay sürer. Ekim kışın ayları gibi çiftleşen oklu kirpiler, yılda bir defa gebe kalırlar ve 1 yavru yaparlar.

Bu oklar gerçekte dikendir ve derideki kılların sertleşmesiyle oluşmuştur. Dikenler sırt, omuz, boyun ve kuyruk gibi kısımların üzerinde yer alırlar. İçi boş ve sivri uçlu olan bu dikenler, 0,3 - 0,8 cm kalınlığında ve 15 - 35 cm boylarında olabilir. Üzerlerinde siyah - beyaz şeritler bulunur. Vücudun diğer kısımlarıysa sert kıllarla kaplı olur. Herhangi bir tehlike anında öncelikle dikenlerini kullanmazlar. Genelde hızla kaçarlar ve en yakın ağaca tırmanır. Ancak, çok zor durumda kaldıklarında dikenlerini kullanırlar. Normalde yatık duran dikenlerini, saldırı durumunda dikleştirirler. Bazen de dikenle-

Sonra kuyruklarıyla buldukları dala bastırarak güç alırlar. Daha sonra pençelerini gevşetip yukarı doğru hareket ederler. Bu tırmanış çok yavaş olur. Çok iyi tırmanıcı olmamalarının bir nedeni de vücutlarının ağırlığı. Oklu kirpiler 15 kg kadar olabilir. Boylarıysa 90 cm kadar olabilir. Oklu kirpiler, en iri kemiricilerdendir.

Bu Oklar Ne İşe Yarıyor?

Canlıların diğer canlılara karşı zaman zaman kendilerini savunmaları gerekir. Oklu kirpiler de büyüklü küçüklü oklarıyla kendilerini savunurlar.

Her şeyi yemelerinden dolayı bazı yerlerde "açgözlü oklu kirpi" olarak da adlandırılırlar. (Prehensile)

Sanılanın tersine oklarını hiçbir zaman fırlatmazlar.

Afrika savanlarında ve ormanlarında yaşayan bu oklu kirpi çölde bulunduğu bitki kökleri ve meyvelerle beslenir.

rini birbirlerine çarpıtılarak, karşılardakini ürkütme amacıyla bazı sesler çıkarırlar. Tüm bunlara karşın yine de saldırıya uğrarlarsa, dikenlerin bulunduğu sırtlarını, saldırının geldiği tarafa çevirirler. Böylece saldırıyı atlatabilirler. Oklu kirpilerin oklarını fırlattığıda zannedilir. Oysa bu yanlış bir bilgidir. Oklu kirpiler, oklarını asla fırlatmazlar.

Ne Yiyorlar?

Oklu kirpilerin ağızlarında, ön tarafta diğer dişlerine oranla çok büyük olan iki kesici dişleri bulunur. Turuncu renkli bu dişleri sayesinde birçok sert cisim rahatlıkla kemirebilirler. Yapraklar, çiçekler, yumuşak meyveler, küçük dallar gibi çok çeşitli yiyeceklerle beslenebilirler. Oklu kirpilerin bir özellikleri de güçlü bellekleri. Çok sevdikleri bir yiyeceğin yerini hiç unutmazlar. Zaman zaman

gelip bunları bulup yerler. Bazıları böcek bile yiyebilir. Soğuk ve sert geçen kış günlerindeyse, bulabildikleri bitki köklerini yerler. Bazen küçük ağaçların kabuklarını da kemirirler. Eğer çok fazla kemirirlerse ağacın kurumasına neden olabilirler. Eğer yiyecek bulamazlarsa da yuvalarından çıkmadan dinlenirler. Ancak, kış uykusuna yatmazlar. Bu kadar çeşitli yiyeceğin yanında, bize komik gelecek bazı şeyleri de yiyebilirler. Eski ayakkabı, eski mobilya, konserve artıkları gibi. Bazı araştırmacılara göre, oklu kirpiler bunları kalsiyum gibi mineral gereksinimlerini karşılamak için yiyorlar. Bunun dışında, aralarında insan yerleşim yerlerine hiç yaklaşmayanlar, bu gereksinimi doğada buldukları ölmüş hayvan kemiklerini yiyerek karşılarlar.

Bülent Gözcelioğlu

Kaynaklar:
Nowak R., M., and Paradiso J.L., Walker's Mammals of the World. London 1983
Feldhamer G., et all., Mammalogy., London England 1999
<http://animaldiversity.ummz.umich.edu/site/accounts/classification/Hystrix.html#Hystrix>